

eenige zich met verlof bevindende ligtingen miliciens tot deelneming aan de militaire oefeningen in verschillende kampen, en met name dat te *Milligen*, zijn onder de wapenen geweest, dan kan het cijfer van het afgelopen jaar geene bevreesing meer wekken. Bovendien komt dit veel hooger cijfer hoofdzakelijk op rekening van ligte *catarrhale* en *rheumatische* aandoeningen, *diarrheën*, *keel-*, *strottenhoofds-* en *luchtpijpsontstekingen*, alsmede van een zeer groot aantal gevallen van gekneusde en doorgelopen voeten, benevens van afmatting en enkel dringende behoefte aan eenige dagen rust.

Van den anderen kant heeft zich echter het afgelopen jaar gekenmerkt door een meer dan gewoon aantal der meest belangrijke en bedenkelijke ziekten, waaraan dan ook het hooger cijfer der overledenen (351), in vergelijking van 1869 (290) moet worden toegeschreven. Voor nagenoeg drie vierde gedeelten is hieraan de pokken-epidemie schuld; voor het overige komt hoofdzakelijk de typhus in aanmerking (waarmede, even als in 1869, weder verreweg het grootst aantal lijdens in de ziekeninrigtingen te *Utrecht* en 's *Hertogenbosch* zijn behandeld), hoewel de sterfteverhouding dier ziekte in 1869 en 1870 nagenoeg gelijk is geweest (1 : 4.62 en 1 : 4.87); en eindelijk hebben daartoe ook bijgedragen het aantal slagtoffers aan *hersens-*, *hersenvlies-*, *buikvlies-*, *hartvliesontsteking* en *kraamvrouwenkoorts* (48), hetwelk dat der aangetasten (62) zeer nabij gekomen is; zoo als hier boven reeds is aangetoond, heeft de longontsteking aan het grooter aantal overledenen niet alleen geen schuld, maar is de sterfteverhouding daarvan zelfs gunstiger dan het vorige jaar.

Tegenover de reeds uit zich zelve zoo ongunstige omstandigheden van het afgelopen jaar, waarbij zich nog de zoo noodlottige pokken-epidemie heeft gevoegd, is derhalve het sterftecijfer (351) niet geschikt om vrees en ongerustheid te doen geboren worden, en bestaat er geen grond om den gezondheidstoestand van het leger minder bevredigend te noemen, dan zulks in de vorige jaren het geval is geweest.

*De Inspecteur van den Geneeskundigen
Dienst der Landmagt,*

Dr. J. J. SAS.

INRIGTINGEN TER VOORTKWEETING VAN OORSPRONKE- LIJKE KOEPOKSTOF IN NEDERLAND.

Blijkbaar op een dwaalspoor aangaande dit onderwerp verkeert de geëerde Utrechtsche schrijver van het Hoofdstuk: *de pokken bij de koe en de koepokken-inenting* in ALI COHEN'S *Handboek der openbare gezondheidsregeling* enz. Deel II Afl. 7, pag. 513. Groningen 1871.

„Van een Instituut, zegt toch schrijver, voor het regenereren en dus het steeds voorhanden zijn van vacciola of genuïne koepokstof is dus (tot dusverre) bij ons geene sprake. Hij, die zoodanig Instituut, dat echter zeer kostbaar is, oprigtte, zou zeker eene groote weldaad aan de menschheid bewijzen.”

Zulk een Instituut immers, ook met inbegrip der inenting van menschen met genuïne koepokstof, bestaat reeds geruimen tijd bij ons te lande in optima forma te Rotterdam, als jongere of tweede Afdeeling van het *Genootschap ter bevordering der koepokinenting*, en wel, wat die Afdeeling betreft, in navolging van Napels, Parijs, Brussel, Berlijn, of van NEGRI, LANOIX, WARLOMONT, PISSIN, die schrijver als toonbeelden uit andere landen opgeeft. Dit Instituut heeft reeds vóór twee jaren met aldaar geregenereerde WARLOMONT'sche vacciola een telg te Amsterdam gekweekt en verheugt zich zelfs weder in een pasgeborene te 's Hage met geregenereerde genuïne koepokstof van LANOIX in het leven geroepen.

De ondergeteekende kan, als Lid-Directeur van ons zoogenaamde Parc vaccinogène alhier, met de hand op het hart verzekeren, dat nu reeds de twee-entachtigste week ingetreden is, dat van kalf op kalf, zonder iets anders hoe genaamd, de genuïne koepokstof overgeplant is, die het Genootschap van LANOIX ontving. De Utrechtsche schrijver zal althans die bron uit Parijs wel goedkeuren.

Het jaar te voren, ons eerste levensjaar, waarin het Genootschap met WARLOMONT'sche vaccine arbeidde, was, even als dit Dr. WARLOMONT in één zijner geschriften van zich zelve getuigt, ook voor ons een leerjaar vol belemmeringen.

Zie wijders het Verslag van ons Genootschap in *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* 1870, eerste Afdeeling, pag. 653.

Ten slotte merken wij op, dat ofschoon de oorspronkelijke koepokstof, zoo als die van LANOIX ontvangen is, zuiver en onvermengd thans anderhalf jaar alhier voortgeplant wordt van kalf op kalf, en van daar wordt ingeënt op den mensch, het Genootschap in hare eerste of andere Afdeeling zich evenzeer onledig houdt met de JENNER'sche vaccinatie, namelijk met gehumaniseerde koepokstof, doch hier alleen van mensch op mensch. — Onze laatste ervaring blijft leeren, dat de geregenereerde genuïne koepokstof slechts voor onmiddellijke aanwending van kalf op mensch, niet door bewaring voor den mensch geschikt is. Voor het kalf evenwel behoudt diezelfde *bewaarde* animale vaccine hare kracht gedurende geruimen tijd. — Van retro-vaccinatie of enting van het kalf met gehumaniseerde vaccine onthoudt zich het Genootschap volledig. De ondergeteekende nogtans koestert persoonlijk de overtuiging, dat eene gemengde methode vele bezwaren van de animale en humane vaccinatie zou opheffen — Hierover later.

Rotterdam, 15 Junij 1871.

Dr. BEZETH.

WETENSCHAPPELIJKE MEDEDEELINGEN.

DE BEHANDELING VAN HET CARCINOMA UTERI kan volgens Prof. GUSSEROW (n°. 18 van de *Sammlung klinischer Vorträge*) slechts langs operatieven weg beproefd worden. Indien men de enkele gevallen van exstirpatie van den geheelen uterus, ons van tijd tot tijd vooral uit Amerika medegedeeld en waarbij vol-